

**«УКРАЇНЬСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»
ЯК СКЛАДОВА НАЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ
УКРАЇНЬСЬКИХ МУЗИЧНИХ ВИШІВ**

Стаття присвячена аналізу особливості вивчення статусу та ролі дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» у навчальному процесі сучасних українських вишів. Окремо піднімається питання про необхідність кореляції запропонованого тематичного масиву зазначеної дисципліни з навчальним процесом у музичних академіях, зумовленої особливостями обраного студентами фаху.

Ключові слова: дисципліна, навчальний процес, програма, бакалавр.

Сьогодні «Українська мова (за професійним спрямуванням)» є важливою складовою начального процесу. Розроблена Міністерством науки та освіти начальна програма від 2009 року [2] регулює взаємодію між фаховим наповненням навчального курсу та тими мовними навичками, які має випрацювати у себе студент, аби мати достатній рівень володіння державною мовою для задовільного рівня навчання у виші та у подальшому – виконання своїх професійних обов'язків.

Програма була розроблена відповідно до запропонованого Міністерством науки та освіти «Плану дій щодо вдосконалення викладання дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» у вищих навчальних закладах» [1].

За представленою програмою з дисципліни було написано два навчальних підручника, які пізніше отримали гриф відповідного міністерства: «Українська мова фахового спрямування» (автори Л.Г.Погиба, Т.О. Грибінченко, Л.М. Голіченко), 2011 рік [3] та «Українська мова за професійним спрямуванням» (автори С.В. Шевчук, І.В.Клименко, під чийм авторством і укладалася відповідна навчальна програма з дисципліни), 2011 рік [4].

Мета представленої статті – визначити ті доміанти, на які має спиратися викладання української мови за професійним спрямуванням у вищому навчальному закладі музичного типу.

Завдання статті:

- визначити особливості «Української мови (за професійним спрямуванням)» як навчального курсу;
- окреслити методичну структуру викладання дисципліни;
- описати ті елементи, які мають увійти до викладання дисципліни, для вироблення навчальних вмінь та навичок;
- зазначити, які вимоги мають висуватися до дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» .

«Українська мова (за професійним спрямуванням)» складається з трьох змістових модулів, які допомагають студенту перейти від загальних відомостей з української мови (з лексики, граматики, синтаксису, орфоепії) до безпосередньо фахового елемен-

© *І. Юрова, 2014*

ту лінгвістичного конгломерату: перший змістовий модуль «Законодавчі та нормативно-стильові основи професійного спілкування», другий змістовий модуль «Професійна комунікація», третій змістовий модуль «Наукова комунікація як складова фахової діяльності».

Усі названі модулі охоплюють три етапи вивчення української мови, умовно розподілені за мірою заглиблення в матеріал – від загальних вмінь та навичок до конкретних знань про ділове життя фахівця (проведення нарад та переговорів, заповнення відповідних паперів) і самоорганізацію наукової роботи від первинних студентських потреб до серйознішого систематичного дослідження та публікації за ним певних матеріалів.

Перший модуль дає можливість викладачу з'ясувати той рівень знань та вмінь, які мають студенти – у першу чергу для того, аби надолужити той матеріал, який з певних причин був студентами «втрачений» під час попереднього навчання у школі, технікумі, училищі тощо. Зазначений модуль складається з трьох тем: тема 1 «Державна мова – мова професійного спілкування», тема 2 «Основи культури української мови», тема 3 «Стилі сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні». У межах названих тем розглядаються такі аспекти, як поняття національної та літературної мови, найістотніші ознаки літературної мови, мова професійного спілкування як функціональний різновид української літературної мови, професійна мовнокомунікативна компетенція, мовні норми, мовне законодавство та мовна політика в Україні, мова і культура мовлення в житті професійного комунікатора, комунікативні ознаки культури мови, комунікативна професіограма фахівця, словники у професійному мовленні, типи словників, мовний, мовленнєвий, спілкувальний етикет, стандартні етикетні ситуації, парадигма мовних формул, функціональні стилі української мови та сфера їх застосування, основні ознаки функціональних стилів, професійна сфера як інтеграція офіційно-ділового, наукового і розмовного стилів, текст як форма реалізації мовнопрофесійної діяльності.

Таким чином, студенти у навчанні у скороченому варіанті відтворюють усі основні структурні елементи української мови – і орфографію і орфоєпію, і лексику, і синтаксис, і пунктуацію, і стилістику. Виконання різноманітних навчальних вправ на цьому етапі дозволяє надолужити лакуни у знаннях студентам, а викладачу – визначити той основний рівень знань, які мають студенти, аби мати можливість для викладання їм нового матеріалу. Так готується ґрунт для подальшого засвоєння мовних навичок та вмінь у професійному аспекті.

Другий модуль присвячений професійній комунікації. Він складається з таких тем, як тема 1 «Спілкування як інструмент професійної діяльності», тема 2 «Риторика і мистецтво презентації», тема 3 «Культура усного фахового спілкування», тема 4 «Форми колективного обговорення професійних проблем», тема 5 «Ділові папери як засіб писемної професійної комунікації», тема 6 «Документація з кадрово-контрактних питань», тема 7 «Довідково-інформаційні документи», тема 8 «Етикет службового листування». Ці теми повністю охоплюють усі сфери української мови у її професійному виявленні: від усних форм спілкування та різних типів публічного мовлення (наради, бесіди, збори, перемовини, дискусії) до письмової сфери – різноманітних документів, з якими стикається у своєму професійному житті фахівець. Важливу роль тут відіграє теоретична підготовка студентів – засвоєння спеціальних форм ведення діалогу, відшліфування риторичних прийомів, ознайомлення із порадами щодо правильної організації розв'язання фахових

проблем. Практична частина полягає переважно у засвоєнні структурних елементів складання документів за загальних закономірностей провадження процесу документообігу.

В «усній» частині зазначеного змістового модулю аналізуються такі поняття, як спілкування і комунікація, функції спілкування, види, типи і форми професійного спілкування, основні закони спілкування, стратегії спілкування, невербальні компоненти спілкування, гендерні аспекти спілкування, поняття ділового спілкування, поняття про ораторську (риторичну) компетенцію, публічний виступ як важливий засіб комунікації переконання, мистецтво аргументації, техніка і тактика аргументування, мовні засоби переконання, комунікативні вимоги до мовної поведінки під час публічного виступу, види публічного мовлення, презентація як різновид публічного мовлення, типи презентацій, мовленнєві, стилістичні і комунікативні принципи презентації, культура сприймання публічного виступу, уміння ставити запитання, уміння слухати, особливості усного спілкування, способи впливу на людей під час безпосереднього спілкування, індивідуальні та колективні форми фахового спілкування, функції та види бесід, стратегії поведінки під час ділової бесіди, співбесіда з роботодавцем, етикет телефонної розмови, наради, збори, перемовини, дискусії як форми колективного обговорення, мистецтво перемовин, збори як форма прийняття колективного рішення, нарада, дискусія, «мозковий штурм» як евристична форма, що активізує креативний потенціал співрозмовників під час колективного обговорення проблеми технології проведення «мозкового штурму», класифікація документів, національний стандарт України, склад реквізитів документів, вимоги до змісту та розташування реквізитів, вимоги до бланків документів, оформлення сторінки, вимоги до тексту документа.

Також студентам роз'яснюється укладання таких документів, як резюме, характеристика, рекомендаційний лист, заява, види заяв, автобіографія, особовий листок з обліку кадрів, наказ щодо особового складу, трудова книжка, трудовий договір, контракт, трудова угода, прес-реліз, повідомлення про захід, звіт, службова записка, рапорт, довідка, протокол, витяг з протоколу, різні типи листів, оскільки вважається, що саме ці документи обов'язково будуть потрібні їм у процесі професійної діяльності. Як правило, на цих заняттях викладач пропонує студентам укласти зазначені документи за наведеним зразком, пояснює типові помилки, які виникають під час їх укладання.

Третій модуль присвячений науковій складовій професійної діяльності майбутнього фахівця та складається з трьох тем: тема 1 «Українська термінологія в професійному спілкуванні», тема 2 «Науковий стиль і його засоби у професійному спілкуванні», тема 3 «Проблеми перекладу і редагування наукових текстів». Матеріал охоплює значне коло тем, які є важливими як для подальшого студентського навчання, так і для майбутньої наукової діяльності особи. Фактично заплановане поступове занурення студента до термінологічного склад обраного фаху, засвоєння основних форм та видів наукової діяльності, випрацювання вміння редагувати та перекладати наукові тексти.

У процесі вивчення цього змістового модуля студенти знайомляться з такими теоретичними проблемами, як історія і сучасні проблеми української термінології, теоретичні засади термінознавства та лексикографії, термін та його ознаки, термінологія як система, загальнонаукова, міжгалузева і вузькоспеціальна термінологія, термінологія обраного фаху, способи творення термінів певного фаху, нормування, кодифікація і стандартизація термінів, українські електронні термінологічні словники, становлення і розвиток на-

укового стилю української мови, особливості наукового тексту і професійного наукового викладу думки, мовні засоби наукового стилю, оформлювання результатів наукової діяльності, план, тези, конспект як важливий засіб організації розумової праці, анотування і реферування наукових текстів, основні правила бібліографічного опису джерел, оформлювання покликань, реферат як жанр академічного письма, складові реферату, стаття як самостійний науковий твір, вимоги до наукової статті, основні вимоги до виконання та оформлювання курсової, бакалаврської робіт, рецензія, відгук як критичне осмислення наукової праці, науковий етикет, суть і види перекладу, буквальный, адекватний, реферативний, анотаційний переклад, типові помилки під час перекладу наукових текстів українською, вибір синоніма під час перекладу, переклад термінів. Одночасно студентам пропонується практично засвоїти особливості редагування наукового тексту, помилки у змісті й будові висловлювань.

Запропонована зазначена програма дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» має достатньо багато позитивних моментів. Проте основним її недоліком є те, що вона розрахована у першу чергу на представників технічних, економічних, юридичних спеціальностей, проте зовсім не врахує ті особливості, які мають у своєму навчанні студенти музичних академій.

Для студентів музичних вишів характерним є творчий склад розуму, що потребує особливого підходу до їх навчання. Зокрема, важливими виступають такі фактори формування навчального процесу, як наявність вправ на розвиток образного мислення та тренування вмінь створювати тексти. Важливим виступає і навчання студентів перекладу, оскільки багато літератури теоретичного плану написано іншими мовами. Також студенти мають уміти укладати окремі документи, без яких неможливе їх фахове життя.

Так, перший змістовий модуль «Законодавчі та нормативно-стильові основи професійного спілкування» має виявити загальний рівень знань студентів та зорієнтувати викладача на ті пробіли у знаннях та навичках, які треба надолужити.

Другий змістовий модуль «Професійна комунікація» має обмежений рівень використання, оскільки студенти музичних академій у своїй професійній практиці мінімально стикаються із діловодством та різними формами усного ділового спілкування.

Третій змістовий модуль «Наукова комунікація як складова фахової діяльності» розрахований переважно на студентів теоретичних курсів, «Композиція», «Музикознавство», оскільки саме вони у першу чергу спрямовані на аналіз матеріалу, його дослідження та публікацію отриманих матеріалів, тоді як студенти інших спеціалізацій за першочерговою метою мають розвиток практичних виконавських умінь.

Програма «Українська мова (за професійним спрямуванням)» створена відповідно до чинних планів Міністерства освіти та науки. Одночасно вона орієнтована на середньостатистичні українські виші та мало враховує потреби спеціалізованих навчальних закладів, зокрема, музичних академій, що вимагає особливого підходу до її задіяння в навчальному процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Наказ МОН від 17.04 2009 № 341 Про затвердження Плану дій щодо вдосконалення викладання дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» у вищих навчальних закладах // http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/3730/

2. Наказ МОН від 21.12.2009 № 1150 «Про затвердження програм навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» // <http://znomon.at.ua/load/4-1-0-64>.

3. Погиба Л.Г. Українська мова фахового спрямування / Л.Г. Погиба, Т.О. Грибінченко, Л.М. Голіченко. – К. : Кондор, 2011. – 352 с.

4. Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням : Підручник / С.В. Шевчук, І.В. Клименко. – [2-ге вид. виправлене і доповнене]. – К. : Алерта, 2011. – 696 с.

Стаття надійшла до редакції 14.10.2014

И. Юрова, к.ф.н., ст. преподаватель

Донецкая государственная музыкальная академия имени С.С. Прокофьева, Донецк

**«УКРАИНСКИЙ ЯЗЫК (ПО ПРОФЕССИОНАЛЬНОМУ НАПРАВЛЕНИЮ)»
КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА УКРАИНСКИХ
МУЗЫКАЛЬНЫХ ВУЗОВ**

Статья посвящена анализу особенности изучения статуса и роли дисциплины «Украинский язык (по профессиональному направлению)» в учебном процессе современных украинских вузов. Отдельно поднимается вопрос о необходимости корреляции предложенного тематического массива указанной дисциплины с учебным процессом в музыкальных академиях, что обусловлено особенностями выбранной студентами специальности.

Ключевые слова: дисциплина, учебный процесс, программа, бакалавр.

I. Yurova, PhD, assistant professor

Donetsk state musical academy by Prokofiev, Donetsk

**«UKRAINIAN LANGUAGE (FOR PROFESSIONAL PURPOSES)»
AS A PART OF STUDYING IN UKRAINIAN MUSICAL UNIVERSITIES**

This article analyzes the status and features of the study subjects as «Ukrainian language (for professional purposes)» in the learning process of modern Ukrainian universities. Separately raised questions about the need for the proposed thematic correlation array specified discipline chief process in music academies, due to the peculiarities of chosen profession.

Keywords: discipline, the learning process, program, bachelor.